

Gensyn med Theresienstadt

»Jeg havde lovet mig selv aldrig at ville gense dette Helvede — alligevel drev en Trang mig til at gense Stedet ...«

AF LILLY BORNSTEIN

Mit Gensyn med Theresienstadt? Jamen, hvordan var det? Havde jeg ikke engang lovet mig selv, at slap vi levende ud af dette Helvede, vilde jeg aldrig gense Czekoslovakiet, endsige Theresienstadt mere. Men nu stod jeg alligevel her, drevet af en indre Trang til at gense de Steder, hvor jeg i 1½ Aar havde vegeteret.

Skal jeg gøre Rede for mine Følelser ved Gensynet, maa den første siges at være en voldsom Nysgerrighed, da mine Venner og jeg i Bil nærmede os Byen, men det slog over i en stille Triumf, da jeg opdagede, at vi nu kørte paa den Vej, hvor vi i vor Trængselstid havde set frie Mennesker, »Arier«, spadsere, gaa til deres Arbejde, medens vi stod bag Plankeværket og saa længselsfuldt derud. Vi nærmede os nu Plankeværket og kørte ind ad den Port, hvorfra jeg knap havde turdet drømme om, at der for mig førte en Vej ud. Vi stod ud af Bilen og vandrede rundt i Byen, der for mange Jøder rummer saa bitre Minder, at i hvert Fald de fleste af mine Bekendte i Prag intet Ønske havde om at gense den.

Kun faa Familier, som boede i Garnisonsbyen Terecin, før den blev Ghetto, er vendt tilbage, og enkelte tidligere Fanger, som intet havde at vende tilbage til »derude«, er blevet boende og har indrettet sig saa godt de kunde. 3—4 Forretninger med Levnedsmidler og et lille Hotel samt Soldaterne, der som før er indkvarteret i de store Kaserne, er alt, hvad der i Dag udgør Theresienstadt. Jeg stod her i en død og forfalden Garnisonsby som saa mange andre i Czekoslovakiet, kun med den Forskel, at her behøvede jeg bare at lukke Øjnene, saa saa jeg den befolkning af de elendigt klædte, sultne og deprimerede Mennesker. Det var for mig Theresienstadt, og ikke disse tomme Huse og Barakker, som ikke kan fortælle om den Nød og Elendighed, de har været Vidne til.

Det var befriende. Jeg var vaagnet af en styg Drøm, for dette Kulisseværk, disse klaprende Døre og rudeløse Vinduer sagde mig intet. Jeg gik op i det Hus, hvor jeg blandt 52 andre danske Jøder havde levet, svinget mellem Haab og Frygt og opmuntret hinanden. Jeg gik til de kendte Steder: Posthuset, hvor Haandsrækningen udefra, vore Pakker og Breve, blev udleveret, »Essenausgabe«, hvor vi stod i Kø med vore Blikkaale for at faa lidt tynd »Suppe«, »Arbeitseinsatz«, hvor jeg i Begyndelsen maatte melde mig, ofte i Sjap og Søle og buldrende Mørke om Morgen, vel vidende, at det kunde Resterne af mine Sko hjemmefra ikke holde til. Ved Gensynet med Kaserne, hvorfra de frygtelige Transporter afgik, blev jeg forstemt, og en Tanke satte mig: var det muligt nu at slippe herfra? Glad var jeg i hvert Fald, da vi igen kørte bort,

og nu efterlod det intet Ønske hos mig om nogensinde at vende tilbage.

Udenfor Theresienstadt gjorde vi Holdt ved de mange Grave, hvor *de* ligger begravet, der døde efter Kapitulationen; Fanger fra andre evakuerede Lejre, der paa deres Hungermarch var ankommet til Theresienstadt i en Forfatning, der trodser enhver Beskrivelse. Foruden al anden Elendighed bragte de Tyfus med, som i Løbet af faa Dage gjorde det af med mange Hundrede, andre døde af udstaaede Strabadser, og atter andre slog sig selv ihjel ved som vilde Dyr at kaste sig over Mad, hvor de fandt den. En ubeskrivelig Forvirring! Min Veninde i Prag udtalte, at vi danske Jøder maatte være meget taknemmelige for, at vi ikke oplevede Slutningen i Byen. Hun, som havde set sin Mand, sin unge Datter og Søn gaa i Transport, men som havde haabet engang at gense dem, fik i hvert Fald Ønsket opfyldt med Hensyn til sin Søn, som hun efter 3 Aars Trængselstid gensaa i Theresienstadt. Men det var som Lig. I en Hungertransport, i en Kvægvogn, var han død 6 km. fra sin Mor.

Af Prags 44.000 Jøder er ikke 10 % vendt tilbage. I Dag lever i Prag 4000 Jøder, deraf er en hel Del Slovakere og Ungarer. Ikke een af dem er vendt tilbage med Familien intakt. De færreste har Mand eller Hustru fra før Krigen, men mange har fundet hinanden i fælles Sorg og Ensomhed, har giftet sig og prøver nu at faa et Liv ud af det. Børn og Ungdom mangler ganske. Ved Jødernes Tilbagevenden til Prag fandt de naturligvis saa godt som ingen af deres Ejendele. Plads og Lejlighed var der ikke til dem, alt var Kaos efter Kampene de første Majdage.

Efterhaanden fik snart den ene, snart den anden at vide, at den eller den af deres Paarørende havde faaet et tragisk Endeligt, saa Forvirringen og Sorgen var ubeskrivelig. Langt om længe fik Menigheden anbragt de ulykkelige i Ejendomme, hvor Tyskerne havde boet. Og hvad *de* ikke havde faaet slæbt bort, og det var det meste og bedste, blev overladt de tilbagevendte mod en vis Renteafgift at betale til Menigheden.

Det var i mange Tilfælde det mærkeligste, sammenskrabede Bohave, men disse Mennesker lever nu videre i en vis Resignation, efter vore Begreber lidt sløve og ligegyldige, hvad man jo ikke kan fortænke dem i, med den Motivering, at værre end det er gaaet dem her i Livet, kan intet være. Jeg forlod mine Venner og tidligere Fangekammerater i Prag, vel vidende, at de endnu kunde komme ud for Begivenheder, der maaske vilde tage det sidste af deres Mod og Kræfter, og det var med Vemod, jeg sagde Farvel.

Lilly Bornstein.